

زنان: تعدیل ساختاری و اختیار

احمد سیف

مارلی هاج استاد دانشکده زبان و زبان‌شناسی در دانشگاه وست‌اندیز، سنت‌آگوستین، در ترینیداد و توباگو است. یک فعال سیاسی پرسابقه، عالم و فمینیست است. او در نهضت آموزش همگانی، عدالت اقتصادی و اختیار یافتن پایینی‌ها فعالیت می‌کند.

○ الوئی مگنهایم: برنامه‌های تعدیل ساختاری بر زنان چه اثراتی داشت؟

مارلی هاج: در نتیجه‌ی برنامه‌های تعدیل ساختاری که از سوی بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول تدوین شده، فشار بر روی زنان به‌خاطر کاستن از هزینه‌های دولتی در امور اجتماعی، بیشتر شده است. برای مثال وقتی در نتیجه‌ی این سیاست‌ها، خدمات بهداشتی کمتر می‌شود، زنان هم باید دکتر و هم پرستار اعضای خانواده خود باشند.

در جزایر کارائیب، زنان همیشه نان‌آور بودند، ولی امروزه آنان ناچارند دو و حتا سه شغل داشته باشند تا بتوانند شکم اعضای خانواده‌ی خود را پر کنند. در تحت برنامه‌ی تعدیل، بخش غیررسمی اقتصاد گسترش می‌یابد و زنان در این بخش حضور برجسته‌تری دارند.

یکی از وجوه برنامه‌ی تعدیل این پیش‌گزاره است که در کشورهای جهان سوم زنان را می‌توان به‌عنوان کارگر بسیار ارزان به‌کار گرفت. یکی از این الگوها، مناطق تشویق صادرات است. کمپانی‌های خارجی خودشان را جمع و جور کرده، کارگران خود را جواب می‌کنند و به این مناطق می‌آیند تا به زنان مزد گرسنگی‌کشی بپردازند.

افزایش ولگردی، جرم و جنایت و شمار

زندانیان، همه در نتیجه‌ی برنامه‌های تحمیلی تعدیل ساختاری است. بار اصلی آن ولی به دوش چه کسی است؟ معلوم است؛ زنان.

قهر و خشونت بر علیه زنان افزایش می‌یابد. مردان هزار هزار از کار بی‌کار می‌شوند و سرخوردگی و بی‌امیدی‌شان در این افزایش قهر و خشونت تأثیر دارد. البته تأسّف‌آور است، ولی این عکس‌العمل طبیعی بشر است که دق دل سرخوردگی‌اش را سر کسی که گمان می‌کند ضعیف‌تر است، خالی می‌کند. زنان و کودکان باید همه‌ی سنگینی و فشار سرخوردگی مردان را که نتیجه‌ی برنامه‌ی تعدیل ساختاری از بیرون بر جوامع ماست، تحمل کنند. زنان در فشار زیادی هستند.

○ آیا زنان در طول برنامه‌های تعدیل ساختاری در نتیجه همبستگی بین‌المللی اختیار پیدا کرده‌اند؟

مارلی هاج: وضع در کارائیب این‌گونه است. برای مثال ما با سازمان‌های زنان در گانیا، جامائیکا و باربادوس در ارتباط هستیم. به‌طور مشخص، به‌دلیل ارتباط‌های ما با سازمان زنان در جامائیکا است که درباره‌ی مناطق تشویق صادرات این همه اطلاعات داریم. بر این اساس ما می‌توانیم یک فعالیت در زمینه‌ی آموزش عمومی را سازمان بدهیم. درباره‌ی این‌که این مناطق به‌واقع چه بودند و چه تأثیراتی داشتند و پی‌آمدهایشان برای اقتصاد چه بود؟ ما از یک ویدئو به‌نام «خط مونتاژ جهانی» استفاده کردیم. از گروه‌ها خواستیم میزبان ما باشند و ما با این فیلم به سراغشان رفتیم. به بحث نشستیم و به دیگران اطلاعات

دادیم. در روزنامه‌ها مقاله نوشتیم و به مطبوعات اطلاعیه دادیم.

دولت برای این مناطق پیشنهادی، کارهای زیرساختی زیادی انجام داد. زیربنای بتونی آماده شد، لوله‌کشی کردند، ولی الان در این مناطق، علف سبز شده و بلااستفاده مانده است.

○ دورنمای تاریخی سازمان‌یابی زنان در حول و حوش برنامه‌ی تعدیل ساختاری چگونه است؟

مارلی هاج: از نظر تاریخی، اولین سازمان‌های زنان، سازمان‌های رفاهی بودند که عمدتاً حول مسایل کمک‌رسانی و رفاه اجتماعی شکل گرفتند. این واقعیت که سازمان‌های زنان اکنون می‌کوشند روی فضای اقتصادی تأثیر بگذارند، نه این‌که فقط به فکر راست و ریس کردن پی‌آمدهای آن باشند، پیشرفت تازه‌ای است. علت آن احتمالاً آموزش بیشتر زنان است. سازمان‌های اولیه زنان عمدتاً دربرگیرنده‌ی زنان طبقات دارا بود که برای رفاه فقرا می‌کوشیدند. امروز که زنان از همه‌ی اقشار اجتماعی به آموزش دسترسی دارند، آگاهی متفاوت است. دیگر سخن از فعالیت‌های خیریه‌ای نیست، مسأله اصلی صاحب اختیار شدن همگانی خود ماست.

○ تعریف شما از عمل و از اختیار چیست و این دو چگونه به هم مرتبط می‌شوند؟

مارلی هاج: جمع‌آوری اطلاعات و تدوین استراتژی‌ها بخش مهم عمل است. حتا دوره‌ی سخن گفتن و گفت‌وگو - تا آن‌جا که این گفت‌وگو جهت‌دار باشد، گفت‌وگویی هوشمندانه باشد و شریک شدن با گروه‌کثیری باشد که از آن‌چه درباره‌اش گفت‌وگو می‌کنید، تأثیر می‌گیرند - این نوع گفت‌وگو نیز بخشی از عمل است. عمل تنها می‌تواند از آگاهی منشاء گیرد. عمل، تنها وقتی که جهت‌دار است، موقعی که به‌درستی طرح‌ریزی شده است، می‌تواند مؤثر باشد. خیلی از اوقات به ما می‌گویند: «اوه، شما فقط حرف می‌زنید». ولی من فکر می‌کنم مرحله‌ی حرف‌زدن هم مهم است. بخش عمده‌ای از کار سازمان ما [زنان کار کن] توزیع اطلاعات درباره‌ی برنامه‌ی تعدیل ساختاری است. درباره‌ی آن است که این چیست که بر ما می‌گذرد؟ شما باید از این آگاهی آغاز کنید که دارای قدرت هستید. آگاهی

به این که در شما قدرت برای تغییر چیزها وجود دارد، آگاهی به این که شما نباید فقط در پی آمد آن چه با شما و بر شما روا می‌دارند، عذاب بکشید و پس آن‌گاه، با اعتماد دست به عمل بزنید. بدترین نوع بی‌اختیاری این است که ندانید که می‌توانید درباره‌ی محیط دور و بر خود کاری بکنید. این بدترین نوع بردگی است.

○ سازمان شما در زمینه‌ی برنامه‌ی تعدیل ساختاری چه کارهایی کرده است؟

مارلی هاج: توقف مناطق تشویق صادرات یک نمونه است. عمل ما علاقه‌مند کردن زنان به مسایل مربوط به تعدیل ساختاری بود و نیز همگانی کردن این باور که این مسایل بر زنان تأثیر خواهد گذاشت. در گذشته این نکته به‌طور گسترده مورد پذیرش نبود. ما بسط تجزیه و تحلیل را آغاز کردیم.

یکی از مهمترین نقش‌های ما، شیوه‌ای است که در سطح دولت روی اندیشه‌ها اثر می‌گذاریم. وقتی من به سخنان وزرا گوش می‌کنم، می‌دانم که نهضت زنان تأثیرش را گذاشته است. بخش مهمی از اطلاعات مورد استفاده‌ی آن‌ها در خصوص مسایل زنان و بخش قابل توجهی از آگاهی‌هایی که در سخنرانی‌های‌شان عیان می‌شود، از جنبش زنان سرچشمه می‌گیرد.

○ چرا فکر می‌کنید بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول به پیاده کردن سیاست‌های تعدیل ساختاری ادامه می‌دهند؟

مارلی هاج: برای این که دولت ما و در واقع همه‌ی دولت‌ها در جهان سوم، پرنشیب گریزند. آن‌ها در مقابل بانک و صندوق ایستادگی نمی‌کنند. این یک مشکل واقعی است و من گمان نمی‌کنم این مشکل به جهان سوم محدود شود، یعنی بیگانگی آن بالایی‌ها از بقیه‌ی جمعیت همه جایی است. انگار آن‌ها فراموش می‌کنند که وضع چه

بود و یا حالا چگونه است.

تو گویی که تأثیرات این برنامه‌ها بر مردم برای آن بالایی‌ها مفاهیمی انتزاعی و مجرد است و وجود خارجی ندارد.

آن‌ها در برخورد به مسایل اگرچه ادب زیادی به خرج می‌دهند ولی خلایق و منطق‌گرایی عامیانه‌شان بسیار ناکافی است.

○ سازمان‌یابی زنان چگونه بیش‌ترین موفقیت را داشته است؟

مارلی هاج: من فقط درباره‌ی ترنیداد و توباگو می‌توانم نظر بدهم. در آن‌جا اگرچه نهضت زنان از نظر عددی خیلی چشمگیر نیست، ولی پی‌آمدهایش برای زنان مشخص شده است و شمار بیش‌تری را دربر می‌گیرد. به‌همین خاطر است که ما به قهر و خشونت خانگی، اتفاق می‌افتد و در نتیجه برنامه‌های تعدیل افزایش می‌یابد، آگاهی داریم. زنان برای احقاق حقوق خود در منزل و در محل کار به پا می‌خیزند. زنان به‌طور روزافزونی فعال شده، از بهره‌کشی در محیط کار شکایت می‌کنند. در نتیجه‌ی فشار نهضت زنان، قوانین مشخصی به تصویب رسید. اخیراً [در ۱۹۹۱] قوانین بسیار بحث‌برانگیز «خشونت خانگی» به تصویب رسید که به یک عضو خانواده امکان می‌دهد تا عضو تقصیر کار را موقتاً از منزل اخراج نماید. این واقعیت که زنان از این قانون استفاده می‌کنند به استفاده از آن تشویق شده‌اند، یکی از موفقیت‌های زنان است.

○ آیا برنامه‌های تعدیل ساختاری فرصت‌های تازه‌ای برای سازمان‌دهی به وجود آورده است؟

مارلی هاج: بلی، همه‌ی ما را در قایقی که در آن نشسته‌ایم، به هم نزدیک‌تر می‌کند. شمار روزافزونی از مردم تشخیص می‌دهند که تنها راه مقابله مؤثر با برنامه‌ای به این بزرگی، همکاری و همیاری با دیگران است. به همان

صورتی که حکومت‌های منطقه کارائیب در نتیجه‌ی تغییرات در اروپا [از طریق ادغام اقتصادی] به یکدیگر نزدیک می‌شوند. ما برای صدور محصولات خویش، از این پس موقعیت برتری نخواهیم داشت.

زمان آن رسیده است که بر حکومت‌های کارائیب فشار بیاوریم تا وحدت این منطقه را جامه عمل بپوشانند. وحدت منطقه کارائیب مدت‌ها در دستور کار قرار داشته است، ولی برای رسیدن به آن هیچ قدمی جدی و مشخص برداشته نشد. آن‌چه الان در حال اتفاق افتادن است، در این جو اقتصادی جهان که این دولت‌ها مجبور شده‌اند برای رسیدن به وحدت منطقه کارائیب قدم‌های مشخص بردارند. در غیر این صورت، همه با هم غرق خواهیم شد. همه گروه‌های موجود در جامعه که از پی‌آمدهای برنامه‌های تعدیل ساختاری بی‌تصیب نمی‌مانند، می‌توانند تصمیم مشابهی اتخاذ کنند.

○ آیا وحدت در حال گسترش است؟

مارلی هاج: بلی، آگاهی بیش‌تری درباره سازمان‌های مردمی در دست است. به مسائل اقتصادی همچنین و ضرورت همبستگی همه جانبه‌تر توجه بیش‌تری می‌شود.

○ گروه‌های پایینی چگونه مبارزه می‌کنند؟

مارلی هاج: نکته مهم درک این مسأله است که ما فاقد قدرت نیستیم. ما به تنهایی نمی‌توانیم با صندوق بین‌المللی پول مبارزه کنیم، ولی به صورت مردم متحد کشورهای جهان سوم، با همبستگی می‌توانیم صندوق را به جایش بنشانیم و چنین کاری موفقیت‌آمیز خواهد بود. با این همه، تنها راهی که چنین چیزی اتفاق می‌افتد این است که بر دولت‌های خودمان فشار بیاوریم.

پی‌نویس 1- Grossroots empowerment

2- Working Women

«نقطه، خط، سطح، حرکت»

مشاوره، ارائه طرح، تهیه و تولید فیلم‌ها، برنامه‌ها، تیزرها و وُله‌های انیمیشن

(رایانه‌ای و کلاسیک در سبک‌های مختلف)

تلفن: ۲۵۶۳۱۲۹